

Brussel, 25 juni 2020

Studie Lokale Financiën 2020

Hoe laat Covid-19 zich voelen in de gezondheid van lokale financiën? Gemeentebesturen hebben sterke hefboomen in handen voor relance economie

Steden en gemeenten hebben bewogen maanden achter de rug, pal in de frontlinie van een van de grootste crisissen uit de recente geschiedenis. Het mondkapje moet zowat hét symbool zijn van de nauwe band tussen lokale besturen en hun burgers. Als eerste aanspreekpunt stonden en staan lokale besturen klaar om hun inwoners tegen Covid-19 te beschermen. De gemeenten verzorgen eerstelijns hulp door hun sleutelrol in zowel gezondheidszorg (via rusthuizen en algemene ziekenhuizen) als bescherming (hulpverleningszones en politiezones). Wordt er wel voldoende stilgestaan bij de verantwoordelijkheden die lokale besturen op zich nemen bij zulke uitzonderlijke gebeurtenissen?

Ze zetten zich schrap om hun burgers en bedrijven door deze moeilijke periode te loodsen, maar ontsnappen zelf niet aan de financiële gevolgen in 2020, in de eerste plaats voor hun exploitatie-uitgaven en ontvangsten. Al zal de gezondheids crisis over het algemeen geen diepe gaten slaan in de gemeentefinanciën, toch niet op de korte termijn, al zijn er verschillen per regio.

Later in deze legislatuur komt de kwestie van de pensioenlast van de statutaire ambtenaren en de hogere druk op de OCMW's zeker weer op tafel, en is het nog maar de vraag in hoeverre de ambitieuze en noodzakelijk geachte investeringsplannen uitgevoerd zullen worden. Een hertekening van de meerjarenplannen lijkt voor een deel van de gemeenten onafwendbaar. In elk geval beschikken de gemeenten over sterke hefboomen voor de economische relance .

Welke impact voor de Vlaamse steden en gemeenten?

Met wat we nu weten – in juni 2020 – ziet het er naar uit dat de Vlaamse gemeenten op korte termijn de eerste schok van de coronacrisis kunnen opvangen, ondanks onverwachte exploitatie-uitgaven en het mislopen van ontvangsten. De budgettaire buffer 2020 die ze voorzichtigheidshalve in hun meerjarenplannen voorzagen voor de exploitatiekosten volstaat wanneer we de impact berekenen van wat we een gematigd ‘basisscenario’ noemen, d.i. de maanden van lockdown zoals we ze kenden. De buffer volstaat echter niet wanneer we een stressscenario berekenen, d.i. een verlenging van de impact door een nieuwe lockdown.

Als we ervan uitgaan dat het economische leven herneemt en er in het derde trimester een stevige heropleving komt, dan kan de impact voor de gemeenten in 2020 beperkt blijven tot netto 22 miljoen euro minder middelen op een werkingsbudget van om en bij 12 miljard euro. In het strengere scenario verdwijnt de marge van 339 miljoen euro volledig en gaan de gemeenten bij de start van het meerjarenplan negatief met 73 miljoen euro, of een tekort van 0,6% aan exploitatie-ontvangsten. Op zich is dat geen probleem voor 2020. Vraag is of het evenwicht tegen het einde van de planperiode in 2025 kan bereikt worden. Geen evidentie, zeker wanneer de groei aan ontvangstenzijde opnieuw afneemt.

Want we zien de gevolgen van Covid-19 in 2 fasen. Als we kijken naar de middellange termijn en de rest van de legislatuur, dan zien we de komende jaren een bijkomende verwatering van minstens 100 miljoen euro. Door de tijdelijke werkloosheid, nakende faillissementen en het jobverlies zullen gemeenten immers verder belastingontvangsten zien wegvallen. Ook de vraag naar individuele hulp zal enkele jaren toenemen.

Het totaalbeeld lijkt dus nog mee te vallen, maar de draagwijdte van Covid-19 is zeer sterk afhankelijk van het soort gemeente en de eigen financiële startpositie. En niet alleen Covid-19 weegt op de middellange termijn en dus op de meerjarenplannen. Ook de pensioenboemerang, die in onze vorige studie Lokale Financiën onder de aandacht kwam, komt in deze legislatuur nog in alle hevigheid op de meerderheid van de besturen af.

In elk geval beschikken de gemeenten over sterke hefboomen voor de relance van de economie, door steun aan de lokale handelaars, maar zeker en vast met hun ambitieus investeringsprogramma voor de legislatuur.

Ambities ondersteunen

Lokale besturen hebben vele hefboomen in handen om hun burgers en bedrijven door deze moeilijke periode te loodsen. Dit zal ook nodig zijn. Want we weten ondertussen dat Covid-19 het dagelijkse leven en onze economie langer zal treffen dan eerst gedacht.

Dirk Gyselinck, lid van van het directiecomité van Belfius, onderstreept dit verder: “In ongeziene omstandigheden vertolken lokale besturen een sleutelrol om hun burgers en lokale handelaars door de crisis te loodsen. Een tomeloze inzet die onze bewondering verdient. Uit de resultaten van de studie Lokale Financiën blijkt dat lokale besturen minder impact zullen voelen van de gezondheids crisis op hun financiën omdat het lokale niveau minder vatbaar is voor conjunctuurschokken dan andere beleidsniveaus. Meer dan ooit kunnen lokale besturen voor hun herstelplan op onze steun en advies rekenen. Als partner van de publieke sector staan onze teams aan hun zijde met 1 doel: ‘meaningful en inspiring’ zijn voor een gezond België met een gezonde economie!”

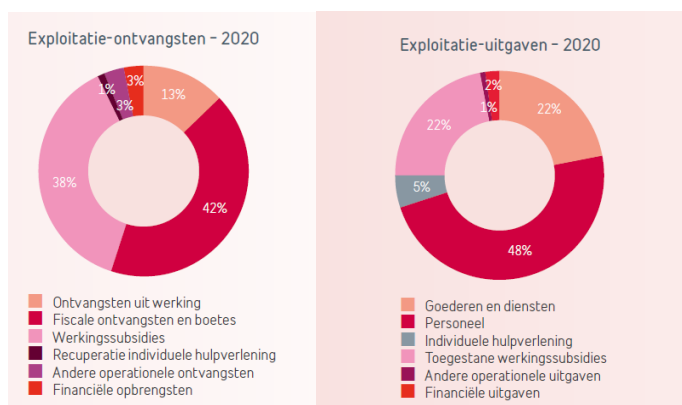

Het financiële plaatje in detail

Financiële situatie van 2020 zoals de gemeenten voorzien in hun meerjarenplan, en geschatte impact van Covid-19

Kort overzicht voor initiële cijfers 2020

- **Exploitatie-ontvangsten:** Voor het eerst stelden Vlaamse gemeenten en OCMW's samen een meerjarenplan op. Daarin noteerden ze voor meer dan 12 miljard euro aan exploitatie-ontvangsten voor 2020, of 4,1% meer ten opzichte van 2019. Per inwoner komt dit neer op een bedrag van 1.933 euro. De inkomsten komen vooral van fiscale ontvangsten en uit werkingssubsidies.
- **Exploitatie-uitgaven:** Hierin voorzien de gemeenten voor 2020 een totaal van 11,7 miljard euro aan exploitatie-uitgaven, wat 2,4% meer is ten opzichte van het jaar ervoor. Net zoals vorig jaar, gaan de uitgaven hoofdzakelijk naar personeel, aankoop van goederen en diensten en naar werksubsidies.
- **Dubbel financieel evenwicht bereikt**
 - o **AFM:** de autofinancieringsmarge, het overschot voor de gemeenten, vormt een buffer van bijna 338,8 miljoen euro of 51 euro per inwoner. Ze houdt rekening met gemiddeld 129 euro per inwoner aan leningaflossing.
 - o **Verplicht evenwicht bereikt:** het beschikbaar budgettair resultaat bevat reserves die de investeringen en exploitatie kunnen financieren.

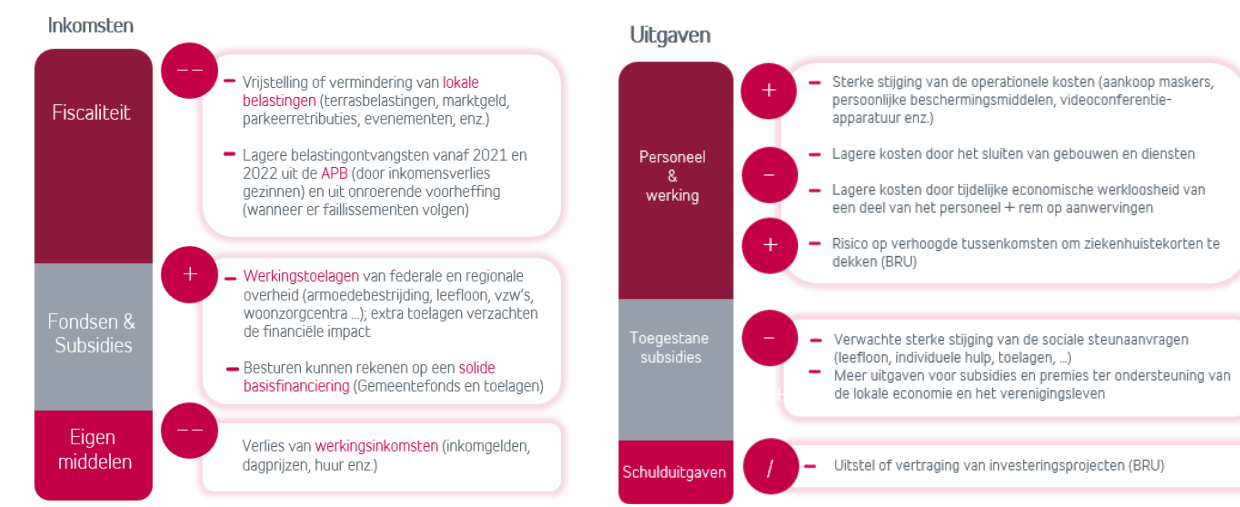

Impact van Covid-19 op de inkomsten en uitgaven 2020.

Tegen een achtergrond van de covid-19 crisis, haalden de gemeenten alles uit de kast om de inwoners en verenigingen te ondersteunen. De impact van deze maatregelen becijferen, is geen eenzijdig verhaal: er waren extra uitgaven en minder inkomsten, maar ook minder uitgaven zoals bijvoorbeeld minder energiekosten omdat gebouwen gesloten bleven.

De totale impact op de inkomsten en de uitgaven wordt hieronder schematisch weergegeven:

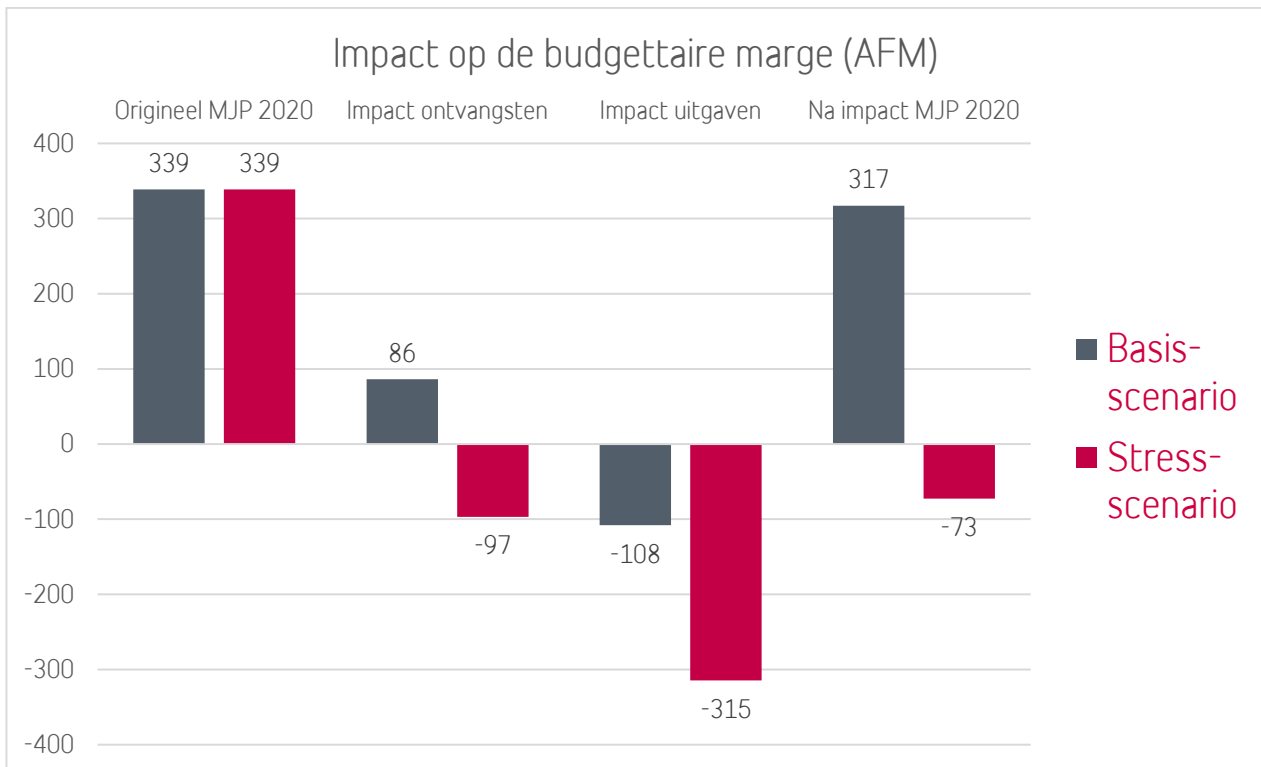
Om het financieel plaatje voor lokale besturen alvast voor een deel te compenseren, voorzagen de Vlaamse en federale overheid reeds verscheidene steunpakketten: voor lokale vzw's, sport, jeugd en cultuur maar vooral voor de armoedebestrijding. Zo werd de federale terugbetaling van uitgaven voor nieuwe leefloondossiers tijdelijk met 15% verhoogd.

Is een budgettair evenwicht nog haalbaar in 2020? Ja.

Voor 2020 lijkt de impact van Covid-19 op het financieel evenwicht eerder beperkt en blijken de gemeentefinanciën schokbestendig. Dat hebben ze te danken aan het feit dat belangrijke ontvangsten voor 2020 veiliggesteld zijn en blijven aangroeien, zoals het gemeentefonds. Maar ook aan de bovenvermelde bijkomende werkingstoelagen waarover de federale en regionale overheid beslisten in volle crisis, ter compensatie van urgentiemaatregelen.

Dit is duidelijk te zien aan een afzwakking van de autofinancieringsmarge (AFM), die het overschot weergeeft voor de gemeenten. De AFM blijft positief in het gematigde scenario (-22 miljoen EUR), maar wordt negatief in het stress-scenario (-390 miljoen EUR).

Covid-19 treft niet iedere gemeente op dezelfde manier. Voor de gemiddelde gemeente, lijkt de impact eerder beperkt. Maar dat geldt lang niet voor allemaal: het belang van de verschillende soorten ontvangsten verschilt sterk naargelang het sociaaleconomische type van de gemeente. Bekeken per cluster zijn werkingssubsidies relatief belangrijker voor steden (50,6%), terwijl belastingen een heel belangrijke bron van inkomsten vormen voor kustgemeenten (59,4%). Werkingssubsidies vormen een vaste inkomstenbron, vooral de ontvangsten uit belastingen blijken minder stabiel door Covid-19.

Ook de financiële buffer is bij de ene gemeente groter dan bij de andere. De meeste Vlaamse gemeenten beschikken over voldoende buffer om deze schok op te vangen. Maar bij gemeenten waar de buffer en reserves niet groot zijn kan de schok leiden tot een stevige financiële oefening, waarbij de investeringen het slachtoffer zouden kunnen worden.

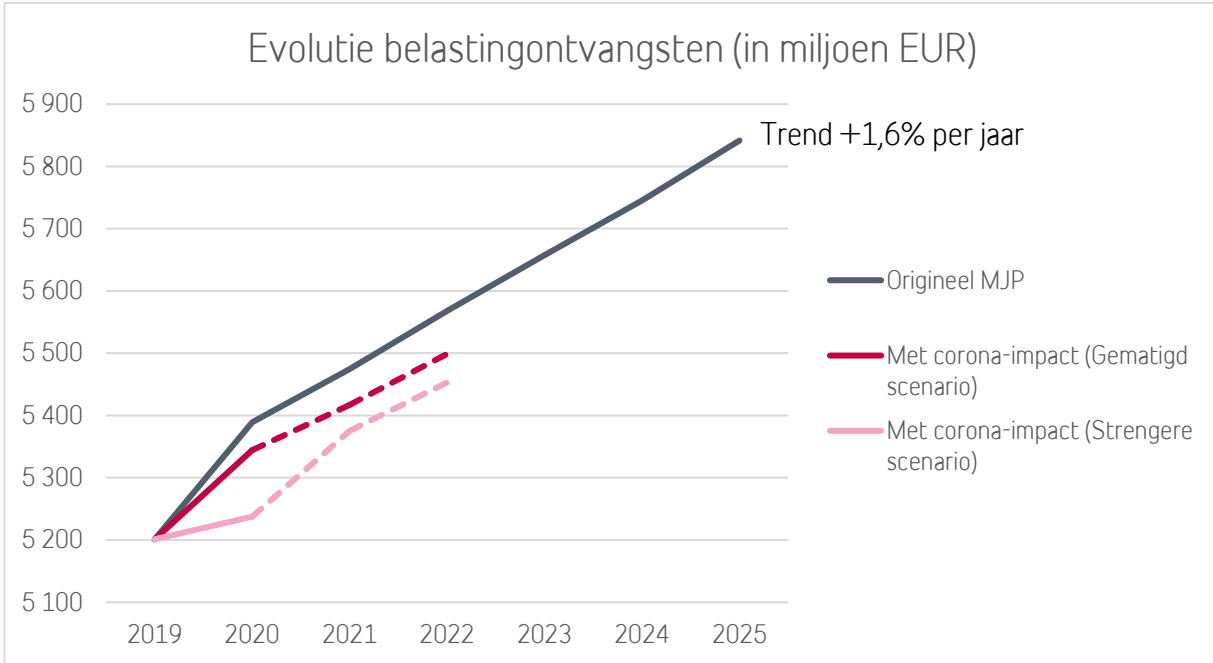
Komende jaren (2021-2025) zal de impact van Covid-19 nog voelbaar blijven

De komende jaren zal de schok nog nawerken door iets lagere fiscale ontvangsten, naast een stijging van de sociale uitgaven.

Fiscale inkomsten onder druk

Gemeenten zullen het verloop van de fiscale ontvangsten bijstellen in hun meerjarenplannen. Gemiddeld werd verwacht dat de fiscale ontvangsten zouden stijgen met 1,6% over de periode 2020-2025, maar door de crisis kan deze groeitrend niet behouden blijven. Er waren al de lagere eigen lokale belastingen en taksen die gemeenten verlaagden om de lokale economie te ondersteunen in 2020 (minstens -45 miljoen euro minder belastingontvangsten in 2020), de economische weerslag op de inkomens van 2020 volgt pas de komende jaren.

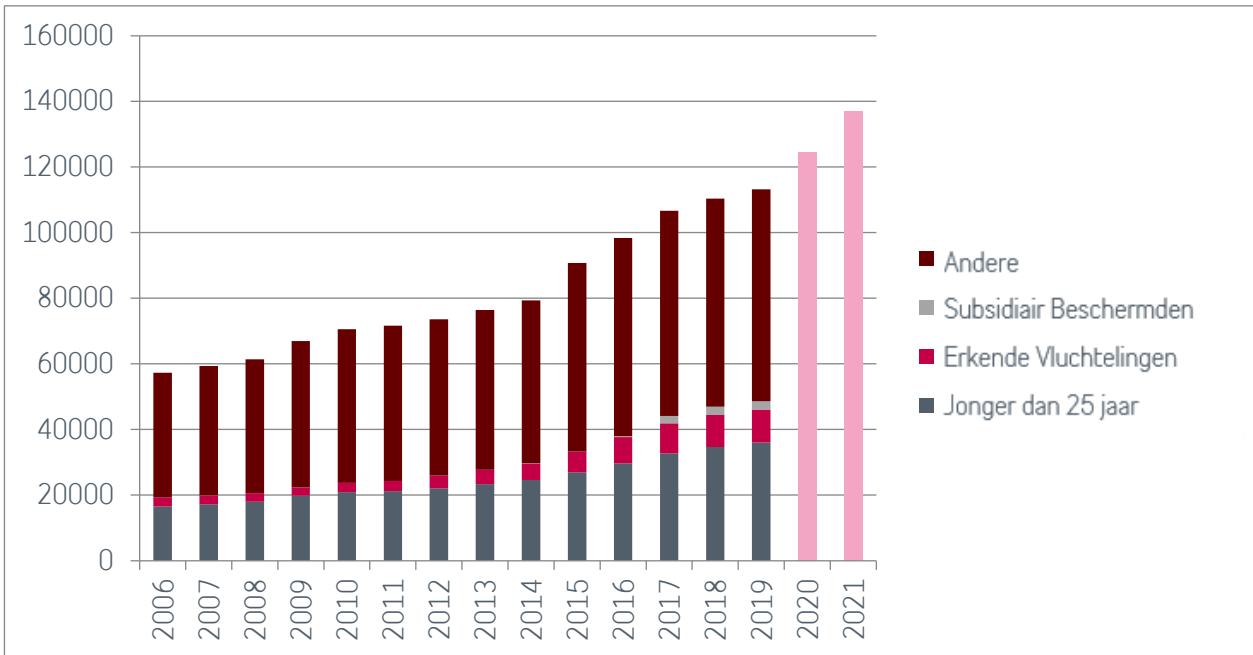

- **Opcentiemen op de onroerende voorheffing**
Bedrijfsfalingen en -sluitingen in de loop van 2020-2021 zullen de belastingbasis voor de opcentiemen verkleinen, omdat het aantal bedrijven afneemt binnen de gemeente. Dit geeft vanaf 2021 wellicht een knik in de trend van de gemeenteontvangsten.
- **Aanvullende personenbelasting**
De gemeenten zullen ook de invloed merken op hun inkomsten via de aanvullende personenbelasting. Het gebruik van tijdelijke werkloosheid en toekomstige naakte ontslagen zullen een neerwaarts effect hebben op de gemeente-inkomsten.

Meer sociale uitgaven voor individuele hulp

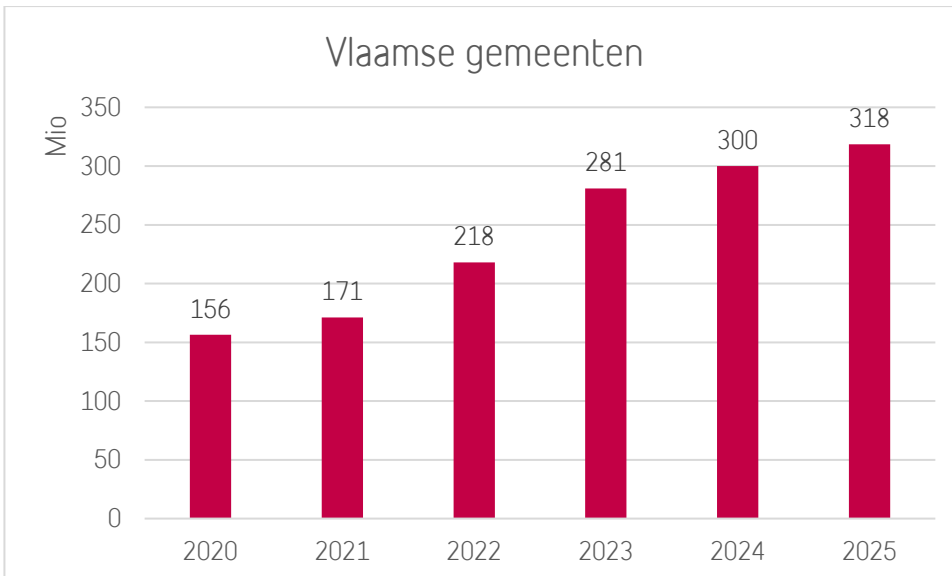
Bovenop de lagere fiscale ontvangsten, kunnen de gemeenten hogere sociale uitgaven verwachten. De OCMW's zien door de Covid-19-crisis immers meer nieuwe aanvragen binnenkomen voor steun. Inwoners die een deel van hun inkomen verloren zijn en hun huur, dagelijkse kosten of medische kosten niet meer kunnen dragen, kloppen aan bij de sociale dienst. De federale overheid kent wel verschillende steunpakketten toe aan de OCMW's voor kwetsbare groepen in de bevolking. Zoals een toelage van 4,7 miljoen euro voor de Vlaamse OCMW's voor armoedebestrijding. Ook de woonzorgcentra kregen een compensatie voor hun extra inzet, zorg en uitgaven tijdens de crisisperiode, net zoals de centra voor kortverblijf en de dagverzorgingscentra. Met compensaties van de Vlaamse en federale overheid wordt de impact van deze uitgaven wel gedempt in 2020, maar het is niet zeker dat dit de komende jaren zo zal blijven.

Nog steeds een pensioenproblematiek

Terwijl Covid-19 misschien ooit zal verdwijnen, doet het kostenplaatje voor de pensioenen van het vastbenoemd personeel dat voorlopig niet. In Vlaanderen wordt deze pensioenboemerang wel al voor de helft gedragen door de Vlaamse overheid met een financieringslijn van 50% van de responsabiliseringsbijdrage. De kost voor de lokale besturen loopt immers sterk op om te verdubbelen tegen 2024, namelijk van 156 naar 300 miljoen EUR voor de Vlaamse gemeenten.

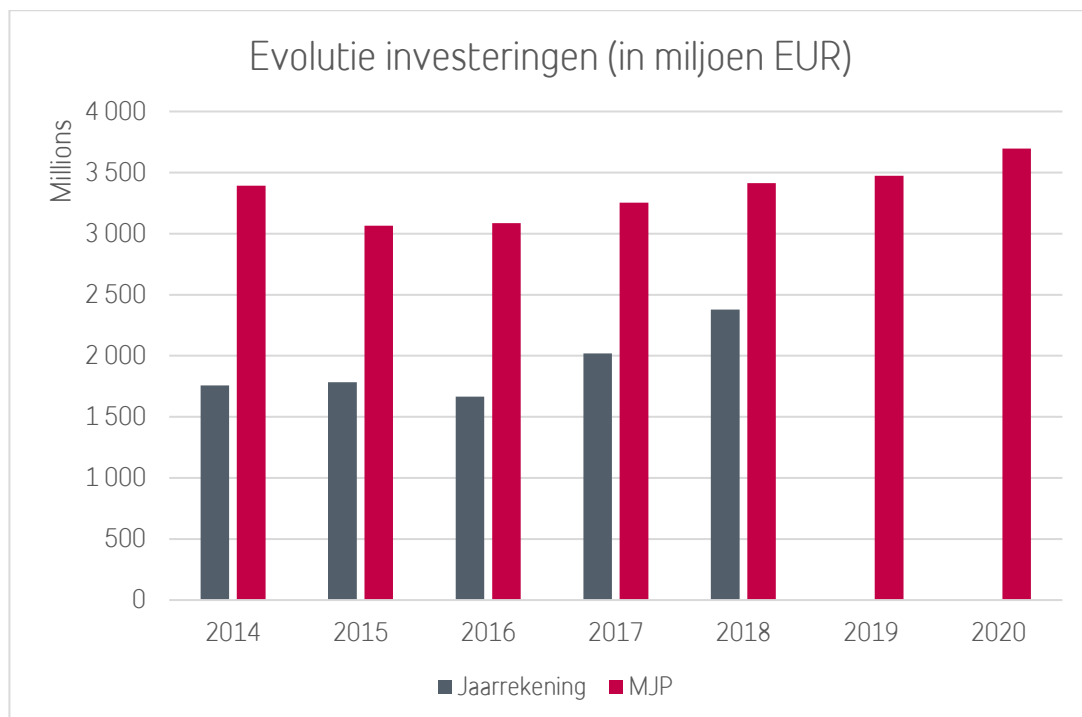
Mogelijke impact op investeringen

De lokale besturen nemen met ongeveer 35% een aanzienlijk deel van de totale overheidsinvesteringen voor hun rekening. De Meerjarenplannen 2020-2025 voorzien 2 miljard euro meer investeringen dan in de vorige legislatuur, voor een totaal van 14,5 miljard euro. De zoektocht naar middelen om op korte termijn de inwoners te ondersteunen, dreigt echter het investeringsvermogen van de lokale besturen op langere termijn

nog meer te hypothekeken op een ogenblik dat de maatschappelijke behoefte aan toekomstgerichte investeringen (infrastructuur, duurzaamheid, mobiliteit) hoog is... Om nog te zwijgen van het bewezen stimulerend effect dat overheidsinvesteringen op de economie hebben.

Dat geldt ook voor de lokale economie in geval van lokale overheidsinvesteringen. Lokale projecten zijn immers per definitie geografisch verspreid over de verschillende gemeenten en worden in de regel meer uitgevoerd door lokale arbeidskrachten en streekgebonden ondernemingen voor bouw, transport, uitrusting... Een scenario waarbij de geplande investeringen door Covid-19 teruggeschroefd worden, valt dus te vermijden.

Met deze denkoefening is het geenszins onze bedoeling de toekomst te willen voorspellen of volledig te zijn. Wij willen de gemeentebestuurders een kader aanreiken om over de vele uitdagingen na te denken die op de gemeenten afkomen. De financiële analyse die Belfius Bank aanreikt past binnen ons beleid om de besturen ondersteunen. Bovenop deze studie voorziet Belfius nog tools die de gemeenten kunnen helpen. Allereerst is er Symia, de tool voor simulatie van het meerjarenplan waarmee de gemeenten hun financiële situatie kunnen blijven opvolgen. Om steden en gemeenten te helpen de lokale economie nieuw leven in te blazen, lanceerden Belfius en The Studio bovendien Cirklo, een kant-en-klaar systeem voor digitale cadeaubonnen die gebruikt kunnen worden bij lokale handelaars.

Perscontact

Ulrike Pommée

Ulrike.pommee@belfius.be / press@belfius.be

02 222 02 57

www.belfius.be

